

Koers 2020

van schone slaapster tot lichtend voorbeeld

Ambitiedocument Economische Programmaraad Zuidvleugel

Juli 2014

Zuid-Holland zou met haar economisch potentieel tot de absolute Europese top moeten behoren. Maar het lukt de regio niet om het aanwezige potentieel te benutten. De regio is verworden tot een schone slaapster die haar ijzersterke uitgangspositie verkwanselt. Concurrerende regio's lopen verder op haar uit.

De regio heeft alles in huis om (nieuwe), innovatieve economische activiteit te koppelen aan de oplossing van wereldwijde maatschappelijke vraagstukken. Blijft het de schone slaapster of weet het haar krachten te bundelen, te ontwakken om dit potentieel te ontginnen? De Economische Programma Raad Zuidvleugel (EPZ), het triple helix orgaan van vertegenwoordigers van bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen, wil met vereende krachten krachtig inzetten op de Zuidelijke Randstad als regionaal icoon van 'waardevolle' economische groei. Daartoe heeft zij het actieprogramma Koers 2020 opgesteld.

Zuid-Holland, de schone slaapster

De Zuidelijke Randstad heeft alles in huis om een Europese topregio te zijn. De regio beschikt over de grootste haven van Europa en herbergt met de Greenports een van de meest geavanceerde agro-clusters ter wereld. Er zijn internationaal toonaangevende kennisinstellingen en gezichtsbepalende wereldspelers gevestigd, de beroepsbevolking is er goed opgeleid en de regio is de thuisbasis van de meeste door de Nederlandse overheid gedefinieerde topsectoren. Ruim 22 % van het BNP wordt in de Zuidelijke Randstad verdiend.

De regio weet echter dit immense potentieel niet te benutten! De Zuidelijke Randstad presteert structureel slechter dan concurrerende regio's in binnen- en buitenland, zoals de Noordelijke Randstad, Utrecht, Noord-Brabant/ Brainport, de Vlaamse Ruit en Nord-Rhein Westfalen. Bovendien is de regio de kredietcrisis minder goed te boven gekomen. De werkloosheid is schrikbarend snel gestegen, met name in de grote steden. Een groot deel van de potentiële beroepsbevolking, vooral lager opgeleiden, staat langs de kant. Het prominent aanwezige mkb kenmerkt zich door een laag innovatievermogen. Slechts weinig kansrijke start-up bedrijven groeien uit tot grote spelers. Er worden onvoldoende schaalvoordelen gerealiseerd die logischerwijs zouden moeten samengaan met de aanwezige economische structuur. Last but not least, de regio weet zichzelf matig te verkopen. Het is nog te vaak ieder voor zich.¹

Tabel 2 Ranking daadwerkelijke innovatie (NL = 100)

1	Noord-Brabant	130
2	Utrecht	124
3	Limburg	117
4	Noord-Holland	103
5	Gelderland	102
6	Overijssel	98
7	Groningen	96
8	Friesland	92
9	Drenthe	92
10	Flevoland	90
11	Zeeland	88
12	Zuid-Holland	86

Bron: CBS, KVK, ING Economisch Bureau

Tabel: Zuid-Holland blijft achter met innovatie.

Een situatie die niet houdbaar is

In potentie een topregio, in realiteit verworden tot een schone slaapster. Dat is het beeld dat van de Zuidelijke Randstad ontstaat, omdat de regio een groot deel van haar potentieel onbenut laat. Een situatie die niet geaccepteerd mag en kan worden.

¹ ING, *Innovatiepotentieel niet in alle provincies benut*, ING Economisch Bureau, juni 2014. TNO, *Randstadmonitor 2013*, Den Haag, juni 2014, Buunk J., *Fact & Figures voor Innovation Quarter*, mei 2014. Marlet G. en van Woerkens C., *Atlas voor gemeenten 2014, Economie & Arbeidsmarkt*, VOC uitgevers, Nijmegen 2014.

Tabel 1 Ranking innovatiepotentie per provincie op vijf indicatoren (gemiddelde NL = 100)

	Totaal innovatiepotentie	% hoger opgeleiden	% kenniswerkers	Innovatieve banen	Groei inn. starters	% zelfstandigen
1 Utrecht	115	128	130	112	75	111
2 Noord-Holland	110	117	114	108	95	114
3 Flevoland	101	86	94	116	125	87
4 Zuid-Holland	101	101	103	95	115	88
5 Overijssel	98	89	91	99	125	99
6 Noord-Brabant	97	96	92	111	85	99
7 Gelderland	97	94	95	96	105	98
8 Groningen	94	104	97	76	95	106
9 Friesland	89	82	83	80	105	119
10 Limburg	85	83	85	89	75	93
11 Zeeland	82	68	77	82	105	95
12 Drenthe	82	76	80	81	85	96

Bron: CBS, KvK, ING Economisch Bureau

Tabel: Zuid-Holland beschikt over een groot onbenut innovatiepotentieel.

Onderzoek wees uit dat de regio ontbrak aan bestuurlijke slagkracht, een overvloed aan bestuurlijke drukte, gebrekkige samenwerking tussen ondernemers, wetenschappers en overheid en risicokapitaal voor het MKB.² Stap voor stap heeft de regio de afgelopen jaren gewerkt aan het creëren van een voedingsrijke omgeving door het gericht aanpakken van haar zwaktes.

Reeds in 2011 is de regio gekomen met één gezamenlijke regionale economische agenda en een uitvoeringsprogramma. Daarnaast zijn enkele krachtige regionale samenwerkingsverbanden ontstaan rond veelbelovende technologie clusters zoals de Security Delta, Medical Delta en Clean Tech Delta. In 2013 is de regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter opgericht en parallel daaraan een triple helix *economic board*: de Economische Programma Raad Zuidvleugel (EPZ). Deze raad bestaat uit een afspiegeling van de triple helix van bedrijven, kennisinstellingen en overheden uit de regio.

De taak van de EPZ is om te zorgen voor **advisering** over de economische koers in de regio, **coördinatie** (doel: opschaling van activiteiten, versterken samenhang), **bundeling** (doel: één bovenregionale agenda, krachtige profilering, lobbykracht) en **regionalisering** (doel: die activiteiten uit subregionale agenda's liften die de regio 'smoel' geven, relevante verbindingen leggen, netwerkvorming etc.). Waar nodig kan de EPZ aanvullende acties benoemen ('missing links'). Onderdeel hiervan is ook advisering over het door de InnovationQuarter te voeren beleid.

De EPZ is geen uitvoeringsorgaan. De ongedeelde regionale agenda geeft betrokken partijen de ruimte om (afgestemd!) vanuit eigen taken en bevoegdheden hun rol te spelen in de economische ontwikkeling van de regio. Publieke en private partijen zijn hiertoe gecommitteerd om hun onderlinge taakverdeling helder te maken (vanuit het principe "je voegt iets toe of doet even niet mee").

Koers houden en versnellen

Ondanks de (nog steeds) achterblijvende economische prestaties van de regio als geheel zijn steeds meer tekenen van succes zichtbaar. De campusontwikkeling, een van de vier speerpunten van de vigerende regionale economische agenda (de Economische Agenda Zuidvleugel), werpt zijn vruchten af. Het aantal bedrijven op de campuslocaties neemt elk jaar toe waardoor de campussen banenmotoren zijn geworden. De private investeringen in R&D nemen in de regio toe. Daarnaast verkrijgen kansrijke nieuwe groeisectoren zoals de biotechnologie, security en clean tech massa door de groei van bedrijven en investeringen in onderzoeksfaciliteiten.³

² Roland Berger, *Zuidvleugel. De Topregio van Nederland*, Amsterdam, 2011; prof. F. van Oort, *De Weerbare Regio*, Universiteit Utrecht, 2012, OESO, *Innovation review The Netherlands*, 2014. WRR, *Naar een Lerende Economie*, Den Haag, 2013

³ Zie onder andere de projecten uit het investeringsprogramma van de Economische Agenda Zuidvleugel zoals: Necen, Delft BiotechPark, HollandPTC en YES!Delft.

De Economische Agenda Zuidvleugel, die voortbouwt op en complementair is aan de diverse stedelijke en regionale agenda's,⁴ zet in op innovatie en verduurzaming van het Haven-Industrieel Complex, de Greenports en de verdere groei van de campuslocaties en de kennisintensieve zakelijke dienstverlening in de steden, waaronder groeisectoren als security, clean tech en life sciences & health. Deze agenda loopt door tot 2020. Het uitvoeringsprogramma dat bestond uit een select aantal doorbraakprojecten en programma's eindigt echter in 2015 en dient geactualiseerd te worden.

Het is nu zaak om enerzijds de ingezette lijn, waarop de eerste successen zichtbaar worden, krachtig door te zetten en tegelijkertijd nieuwe opgaven te adresseren met concrete acties en initiatieven. Het gaat dan om de sterk oplopende werkloosheid, de gebrekkige profilering van de regio, gebrek aan risicofinanciering voor innovatie en het nijpende tekort aan vooral technisch geschoold personeel. De EPZ staat voor de opgave de Economische Agenda Zuidvleugel te herijken, door nieuwe opgaven te benoemen en daar uitvoeringskracht aan te koppelen. Een ongedeelde regionale agenda met als titel **Koers 2020**.

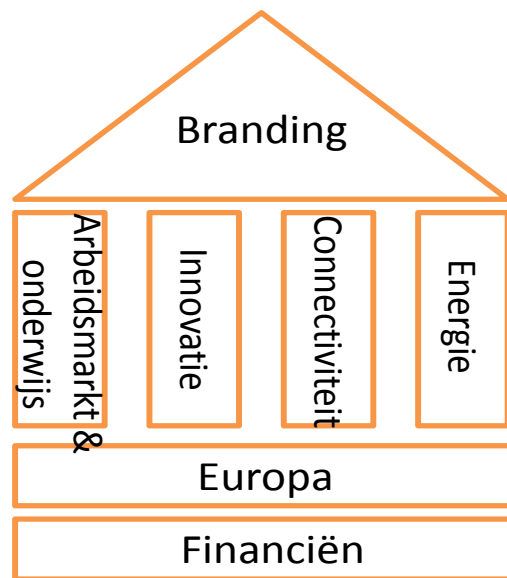
Deze agenda zal aansluiten bij de door de Europese Commissie benoemde maatschappelijke opgaven (*Grand Societal Challenges*), zoals Groene Chemie, Schone en Slimme mobiliteit, Slimme steden, Veilige Delta, Voedselzekerheid & -veiligheid en Gezond Ouder worden. Zuid-Hollandse bedrijven spelen nu al een belangrijke rol bij oplossingen voor deze maatschappelijke vraagstukken en de regio beschikt over excellente kennisinstellingen die onderzoek doen naar voor de oplossing van deze opgaven noodzakelijke technologieën, processen en materialen. Door deze maatschappelijke opgaven leidend te laten zijn in de agenda, wordt cross-sectorale samenwerking gestimuleerd (katalysator voor innovatie!), lokale energie gebundeld en de kansen vergroot bij het binnenhalen van Rijks- en EU-middelen.

De sterktes van deze regio en het aanwezige innovatiepotentieel rechtvaardigen een ambitie van de gezamenlijke partners van de Zuidelijke Randstad om een lichtend voorbeeld te zijn bij het koppelen van (nieuwe) economische activiteit aan het oplossen van grote maatschappelijke vraagstukken. Dit biedt tegelijkertijd een ijzersterk perspectief voor een relevante en onderscheidende profilering van de regio.

⁴ De Agenda Economisch Vestigingsklimaat van de MRDH, de Economische agenda Leidse regio 2020, het Uitvoeringsprogramma economie en arbeidsmarktbeleid Drechtsteden, de provinciale agenda Economie & Energie en de Adaptieve Agenda Zuidvleugel. In deze laatste agenda bepalen de regiopartijen en het rijk de ruimtelijk-economische opgaven in de Zuidelijke Randstad om deze gezamenlijk aan te kunnen pakken.

Naar een herijkte regionale economische Agenda: Koers 2020

De herijkte regionale economische agenda bestaat uit een aantal bovenregionale actielijnen en programma's. Deze kunnen worden onderverdeeld in de volgende beleidsthema's: branding, arbeidsmarkt & onderwijs, innovatie & valorisatie, (internationale) connectiviteit en energie. Europa en financiën zijn randvoorwaardelijke thema's. Regiobranding heeft een verbindend karakter en is (idealiter) richtinggevend voor de overige thema's. Elk thema kent een aantal concrete bovenregionale opgaven die voorzien zijn van een korte termijn acties en een ambitie. Het principe is dat elke opgave getrokken wordt door een driemanschap van EPZ-leden. Deze leden, die een afspiegeling vormen van de triple helix, treden als ambassadeurs van de opgave op. Zij dragen zorg voor agendering van het vraagstuk bij belanghebbende partijen en voor advisering, coördinatie en bundeling van uitvoeringskracht. Die kracht zit bij het bedrijfsleven, kennisinstellingen, InnovationQuarter, gemeenten en provincie.

Koers 2020 bestaat uit de volgende actielijnen/ opgaven en ambities:

1. **Branding: vergroten marketing power regio.**

De opgave van de regio is het vergroten van haar marketing power. Er is een sterke behoefte om te komen tot één breed gedragen 'brand' voor de regio: het verhaal of het overkoepelende concept dat met de juiste lading connoteert aan de Zuidelijke Randstad en haar sterke merken. Deze regio story (met als voorbeeld Brainport, Den Haag - Stad van Vrede en Recht, Hague Security Delta, Energy Valley) wordt geladen door projecten en programma's uit de economische agenda. Het regioverhaal, is richtinggevend voor alle regionale acties en acquisitie. Het verhaal verschaft focus zodat de regio een herkenbare speler wordt en interessant voor zowel Europa als andere wereldregio's.

Actie: opstellen en uitvoeren brandingstrategie.

Wie: N.t.b. aan de hand van plan van aanpak

Uitvoering: InnovationQuarter & MRDH (stellen tevens plan van aanpak op)

2. **Innovatie: regio als broedplaats voor innovatieve bedrijvigheid en onderzoek**

De regio is de thuisbasis van een groot aantal universiteiten, kennisinstellingen en private R&D centra. Toch scoort de regio steevast laag als het gaat om het innovatief vermogen van het aanwezige MKB. Daarenboven vragen de grote transitieopgaven in met name het Haven-Industrieel Complex en de Greenports voor een sterke focus op innovatie. De opgave is het aanwezige innovatiepotentieel beter te benutten. Er zijn een aantal aangrijpingspunten op het terrein van Europa, financiering en

campussen die van de regio die broedplaats voor innovatieve bedrijvigheid en onderzoek kunnen maken.

➤ **Campussen: focus en massa**

De campuslocaties laten nu al zien dat de regio een broedplaats is voor innovatieve bedrijvigheid en onderzoek. Die ontwikkeling moet met kracht worden doorgetrokken. Er is een drieledige uitdaging: a) de samenwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven (vooral MKB) te versterken en waar nodig campussen en/of proeflocaties (door)ontwikkelen, b) het aantal start-up bedrijven in de incubators verder te laten groeien en c) meer start-up bedrijven uit laten groeien tot middelgrote bedrijven (500 fte).

Actie: Strategie opstellen gericht op (en positioneren van) een samenhangend systeem van campus- en proeflocaties in de Zuidvleugel, met bovengenoemde elementen als onderdeel (doorgroei start-ups,)

Wie:

Uitvoering: LDE, InnovationQuarter, MRDH, Leiden, Delft, Drechtsteden, PZH .

➤ **Europa: meer middelen uit Europa voor innovatie & onderzoek in Zuid-Holland**

Innovatie en R&D Europeaniseert door krimpende nationale en regionale fondsen en groeiende Europese fondsen. Financiële en beleidsmatige steun voor MKB en wetenschap moet in Europa worden verkregen. De opgave is om het innovatieve MKB beter te laten aansluiten op Europese programma's, dit in samenwerking met kennisinstellingen en het Rijk.- Dat vraagt van de regio om een sterk gefocuste Europa strategie en lobby die zich richt op het programma Horizon 2020 (NB: dit hangt mede samen met de te ontwikkelen brandingstrategie). Hierbij hoort ook een betere samenhang en afstemming tussen Rijk en regio richting Europa.

-

Actie: 1) PvA Europa strategie, lobby naar Rijk; 2) Gerichte inzet op aansluiting innovatief MKB bij Europese programma's/projecten.

Wie:

Uitvoering: 1) Rdam/DH, PZH, LDE 2) InnovationQuarter

➤ **Financiering: zorgen voor een passend financieel instrumentarium**

Innovatie, valorisatie, een state of the art onderzoeksinfrastructuur en innovatief mkb vragen om financiering. De regio heeft een belangrijke stap gezet met de oprichting van een participatiefonds en in de vorige periode waren via het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (Efro) cofinancieringsmiddelen beschikbaar voor een omvangrijk regionaal investeringsprogramma. De Efro-middelen zijn gehalveerd voor de periode tot 2020. Bovendien kunnen met de nieuwe middelen geen onderzoeksfaciliteiten meer gefinancierd worden. Daarnaast is het participatiefonds voor slechts een derde gevuld. Het afgesproken streefbedrag is 100 miljoen euro. De opgave voor de regio wordt om voldoende publieke en private middelen beschikbaar te hebben voor innovatie en valorisatie in de periode 2015-2020.

Actie: zorgen voor een passend (publiek en privaat) financieel instrumentarium. Onderzoek of naast publieke ook private middelen aangewend kunnen worden voor innovatie financiering.

Wie:

Uitvoering: InnovationQuarter, LDE, PZH, MRDH/ Rotterdam, Den Haag

> **Maatschappelijke opgaven leidend**

Onder aanvoering van de Europese commissie verschuift het economische beleid van topsectoren (backing the winners) naar beleid gericht op de spelers die de grote maatschappelijke uitdagingen van de toekomst aan kunnen gaan (backing the challengers). Het gaat hier bijvoorbeeld over

uitdagingen op het gebied van de Bio Based Economy, Schone en Slimme mobiliteit, Slimme steden, Veilige Delta, Voedselzekerheid & - veiligheid en Gezond Ouder worden. De groei van Zuid-Holland moet vooral komen van die bedrijven die kunnen inspelen op deze uitdagingen. Kenmerkend voor het inspelen op de maatschappelijke uitdagingen is het cross sectorale karakter. Actie: Zuidvleugelstrategie ontwikkelen welke aanhaakt op het nationale motto “Global Challenges Dutch Solutions”, verdere ontwikkeling van het door de universiteiten opgezette kenniswerkplaatsen rondom de maatschappelijke opgaven.

Wie:

Uitvoering: InnovationQuarter, LDE, MRDH, PZH

3. Onderwijs & arbeidsmarkt: regionalisering, vergroting arbeidsparticipatie onderkant arbeidsmarkt en rode loper voor talent

➤ **Inspelen op mbo hervorming. De regio als proefgebied voor MBO vernieuwing**

Het MBO is nog te vaak het lelijke eendje onder het onderwijsaanbod. Terwijl mbo opgeleid personeel – met name technisch – zeer gewild is. Het kabinet wil de mbo-opleidingen meer gaan regionaliseren zodat studenten beter worden voorbereid op de wensen van de regionale arbeidsmarkt. Zuid-Holland heeft met een grote maakindustrie veel baat bij goed vakpersoneel en de plannen van het kabinet. De regio kan een proeflocatie voor de mbo vernieuwing worden gelinkt aan de belangrijke economische sectoren zoals de haven en de greenports.

Actie: opstellen strategie duale opleidingen, excellentieprogramma's voor talentvolle studenten, opstellen regionaal actieplan mbo ihkv het Regionaal Investeringsfonds MBO, inzetten ESF middelen voor plannen.

Wie:

Uitvoering: MRDH, Drechtsteden en Leiden.

➤ **Vergroting arbeidsparticipatie onderkant arbeidsmarkt**

Met name in het Rijnmondgebied maar ook in Den Haag is er een structurele mismatch tussen het bestaande arbeidspotentieel en de aanwezige werkgelegenheid. Een aanzienlijk groot deel van de potentiële beroepsbevolking staat langs de kant. Er is geen passend werk voorhanden en de groep waarover het gaat beschikt niet over de juiste kennis en vaardigheden. Deze situatie heeft een destabiliserend effect op de regionale economie en zorgt voor banlieu-achtige ontwikkelingen. Een status quo die sociaal-economisch onwenselijk en onhoudbaar is. Er is een arbeidsmarktoffensief nodig dat echte banen in steden oplevert door bijvoorbeeld het mkb in de stad ruimte (fysiek en regels) te bieden.

Actie: Organisatie van conferentie over thema. Bij elkaar brengen stakeholders.

Wie:

Uitvoering: MRDH, Drechtsteden, Rotterdam, Den Haag.

➤ **Rode loper (internationaal) talent**

Hoewel het aantal studenten aan de universiteiten en kennisinstellingen blijft toenemen is de verwachting op de middellange en lange termijn dat het aantal flink zal afnemen, mede door de verdere invoering van on-line learning. Kennisinstellingen worden daardoor afhankelijker van internationaal talent. De opgave wordt om een inspirerende leer,-werk en woonomgeving (een rode loper) voor getalenteerde studenten, docenten en onderzoekers te creëren waarmee internationaal talent kan worden aangetrokken en behouden. Een opgave die aan belang toeneemt door de groei van het on-line onderwijs. Massive Open Online Courses (MOOC's) zijn hiervan het duidelijkste voorbeeld. On-line onderwijs vervangt niet het fysieke onderwijs, maar is een aanvulling. Bovenal kan open en online hoger onderwijs het visitekaartje van de kennisinstellingen worden bij het

aantrekken van toptalent. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de fysieke inrichting van de campussen en de benodigde technische infrastructuur. Daarnaast is het van belang dat internationale kenniswerkers verleid worden om in Nederland te blijven (zie het recent verschenen SER advies en het Actieplan Make it in The Netherlands). Diverse instanties kunnen daarbij een rol spelen. Dit kan worden gerealiseerd door diverse maatregelen te treffen en voorzieningen aan te bieden: het aanbieden van huisvesting, van stages, van traineeships, taalcursussen, soepeler regelgeving voor werk en regionale samenwerking tussen instellingen, bedrijven en overheid.

Actie: Inbreng op handen zijnde strategische agenda voor het hoger onderwijs 2015; MP

Wie:

Uitvoering: LDE, HBO's

4. Connectiviteit: de regio optimaal internationaal verbonden

De regio is de toegangspoort van de wereld naar Europa. Internationale fysieke, digitale en organisatorische verbindingen zijn een levensader voor de regionale economie. De kwaliteit van de internationale connectiviteit van de Zuidelijke Randstad moet in alle modaliteiten inclusief ICT minimaal op hetzelfde niveau zijn als concurrerende regio's. Rijk en regio voeren hiertoe in het kader van de Adaptieve Agenda Zuidelijke Randstad samen een MIRT-onderzoek Internationale Connectiviteit uit waar stakeholders vanuit bedrijfsleven en kennisinstellingen bij worden betrokken. Daarnaast is de opgave om de schaalvoordelen die samengaan met het stedelijk netwerk beter te benutten (vergroting agglomeratiekracht). Dat kan op verschillende wijzen: door vergroting van massa en dichtheden op een select aantal bestaande knopen en door stedelijk netwerken optimaal met elkaar te verbinden alsook optimaal gebruik te laten maken van elkaars kwaliteiten (Beter bekend als het Borrowed size principe). Concreet betekent dat enerzijds het versterken van de interne samenhang in het metropolitane stedelijk gebied⁵ en van de synergie tussen de main-, greenport en anderzijds versterking van de samenhang en complementariteit tussen de economische kerngebieden van Nederland (Noordelijke- en Zuidelijke Randstad en Brainport). Deze opgaven zijn geagendeerd in het bestuurlijk overleg tussen Rijk en regio-steden ihkv het MIRT,

Actie: MIRT-onderzoek internationale connectiviteit, MIRT-onderzoek bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag, MIRT-onderzoek stimuleren realisatie verstedelijking, opstellen Ruimtelijk-Economische Ontwikkelingsstrategie (REOS), uitvoering bereikbaarheidspakket Zuidvleugel.

Wie:

Uitvoering: belegd bij het BO MIRT (Rijk, PZH, MRDH cq Stadsgewest Haaglanden/stadsregio Rotterdam, Den Haag, Rotterdam, Drechtsteden, Holland-Rijnland, Midden-Holland in samenwerking met bedrijfsleven en kennisinstellingen)

5. Energie: minder afhankelijkheid fossiele brandstoffen

De regionale economie zeer energie intensief. De regio heeft dus belang bij energiezekerheid. De energieprijzen fluctueren sterk. De opgave wordt om de regionale economie minder afhankelijk te maken van fossiele brandstoffen en de petrochemie te 'vergroenen'. Door sterk in te zetten op de ontwikkeling van een BioBased Economy, energie efficiency door bv het koppelen van warmtenetten tot één regionaal warmtenet en buitengaats windexploitatie kan de regio hiertoe een belangrijke stap zetten. Op deze terreinen lopen de nodige initiatieven. In het kader van het BO MIRT (Adaptieve Agenda) hebben rijk en regio afgesproken het Nationaal Energieakkoord te vertalen naar de Zuidelijke Randstad om gezamenlijk belemmeringen voor een duurzamer energievoorziening en energiebesparing weg te nemen. Daarnaast speelt concreet het initiatief voor het beter benutten van aard- en restwarmte.

⁵ Het stedelijke gebied van Leiden tot en met Dordrecht met aantrekkelijke stedelijke centra in Rotterdam, Den Haag, Leiden, Delft en Dordrecht en aantrekkelijke en toegankelijke metropolitane landschappen Hof van Delfland, Duin-Horst-Weide, IJsselmonde en de kustzone, wateren en parken.

Actie: Verdere uitwerking Green Deal voor aard- en restwarmte Zuid-Holland, doorvertaling Nationaal Energieakkoord naar de Zuidelijke Randstad.

Wie: partners Programmabureau duurzame warmte en koude (overheden, energiebedrijven), kennisinstellingen (waaronder Delft Energy Initiative)

Uitvoering: Programmabureau duurzame warmte en koude, PZH, Den Haag, Rotterdam

Samenvattend. In 2020 is deze regio van de huidige schone slaapster verworven tot een lichtend voorbeeld in Nederland en Europa. Zuid-Holland zet de toon en doet dat door:

- Een inspirerend en richtinggevend regioverhaal
- Een broedplaats te zijn voor innovatieve bedrijvigheid en onderzoek.
 - o Flinker groei van start-up bedrijven op de campuslocaties.
 - o Minimaal vijf start-up's afkomstig van de incubators op de campussen zijn uitgegroeid tot wereldspelers in hun markt met meer dan 500 fte in dienst;
 - o De kennisinstellingen en mkb die succesvol zijn in het binnenhalen van Europese fondsen
- Een hoge participatiegraad onder laag opgeleiden
- Een duurzame energiehuishouding met focus op energiebesparing en innovatief gebruik restwarmte, geothermie, LNG, zon en wind.
- Een industrie die trendsetend is op de thema's: Groene Chemie, Slimme en Schone Mobiliteit, Voedselzekerheid- en veiligheid en Veilige Delta.

Bijlage: factsheets

Thema Branding	
Probleemomschrijving – opgave	Juist in een tijd van toenemende globalisering groeit de behoefte aan een eigen, regionale identiteit. De zuidelijke Randstad is een gebied met veel sterke merken: van 'Greenport' via 'International City of Peace and Justice' en 'Leiden: Key to Discovery' tot 'World Port, World City'. Zoveel steden, zoveel merken. Waar dit aan de ene kant de rijkheid en diversiteit van de regio illustreert, geeft het tegelijkertijd het beeld van een versnipperde en weinig samenhangende metropool. Terwijl in de praktijk veel activiteiten linksom of rechtsom met elkaar verbonden zijn. Het succes van Brainport laat zien wat de kracht is van een sterk merk.
Ambitie & Doelen	Vergroten van de marketing power van de regio. Opstellen van een samenhangende verhaal over de kracht van de regio en bijbehorende marketing- & communicatiestrategie.
Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none">- Veel lokale marketing- en acquisitieorganisaties met lokale financieringsstromen en lokaal geformuleerde doelstellingen- Geen gedeelde regionale marketing visie en strategie- Geen communicatiestrategie rond al bestaande economische agenda, onduidelijk eigenaarschap. Ook de monitoring van de regionale economie alsook van de bestaande ec agenda is versnipperd.
Bestaande initiatieven & partijen	<ul style="list-style-type: none">- WFIA, RIA, IQ, Greenport Holland, MRDH, Medical Delta, Leiden BioScience Foundation, Hague Security Delta.- Den Haag Marketing, Rotterdam Partners, Delft Marketing, Leiden Marketing, Drechteden Economic Acquisitie Loket (LEAD)- Groot multinationalaal bedrijfsleven (Havenbedrijf)- LDE-universiteiten,
Aanvullende bovenregionale opgaven	<ul style="list-style-type: none">- Opstellen één regio verhaal & communicatie aanpak uitvoeringsprogramma economische agenda (projecten & programma's) alsook opstellen key indicatoren tbv monitoring.
Uitvoering	<ul style="list-style-type: none">- IQ en MRDH

Thema Innovatie en kennisvalorisatie	
Probleemomschrijving – opgave	<p>De grote opgave voor Nederland en Zuid-Holland – volgens talrijke experts en gerenommeerde onderzoeksinstituten (TNO, WRR, OESO) – is om toekomstige economische groei via een verhoging van de productiviteit te realiseren. Dat vraagt om focus op innovatie. Daarenboven vragen oplossingen voor grote maatschappelijke vraagstukken als vergrijzing, voedselkwaliteit, energieschaarste en klimaatverandering om innovaties.</p> <p>Op het terrein van innovatie is Nederland een goede middenmoter. De afstand tot de <i>innovation leaders</i> neemt echter toe. De zwaktes zijn:</p> <ul style="list-style-type: none">- Lage uitgaven aan R&D. In ZH vooral lage private investeringen.- daling van overheidsuitgaven aan publieke onderzoeksinstituten;- gebrekkige samenwerking tussen bedrijfsleven – met name het mkb -

<p>Ambitie & Doelen regio</p>	<ul style="list-style-type: none"> - en onderzoekinstellingen; - achterblijvende verlening van durfkapitaal aan jonge ondernemingen met een hoog groeipotentieel; - achterblijvend groeivermogen van start-up bedrijven terwijl deze bedrijven de meeste banengroei realiseren en een bron van radicale innovatie vormen; - gebrekkige vertaling van wetenschappelijke kennis naar verhandelbare producten en diensten; - beperkt aantal technisch (hoger) opgeleiden en promovendi; - gebrekkige schaal en massa aan R&D en stedelijke agglomeraties; - grote afstand mkb tot Europese programma's - grote economische sectoren die aan het einde van levenscyclus verkeren. - bestuurlijke versnippering en beperkte bestuurlijke slagkracht.
<p>Belemmeringen</p>	<p>Betere benutting van het innovatiepotentieel en verhoging van innovatieve bedrijvigheid en onderzoek op select aantal thema's: Groene Chemie, Gezond Ouder worden, Veilige Delta, Slim en Schone Mobiliteit, Voedselzekerheid & Veiligheid..</p> <p>Ambitie vraagt om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stimuleren van samenwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven; - stimuleren en financieren van innovatieve startende en snelgroeiende ondernemingen, - bevorderen van cluster- en campusvorming en netwerken.
<p>Bestaande initiatieven & partijen: focus beleid</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Beschikbaarheid risicokapitaal - Afstand tot Europese financieringsfondsen - Verschillende agenda's (Rijk, Universiteiten, steden) - IQ -> special door de regio opgericht voor bovenstaande opgaven. - PZH -> aanvullend op IQ inzet van Efro-middelen en via ro en verkeer & vervoer stimulering van agglomeratie- en clustervorming. - DH en Rdam: inzet Efro-middelen tbv innovatie op select aantal sectoren. - Universiteiten: Horizon 2020 - MIRT/ Adaptieve Agenda Zuidvleugel -> inzet op campusontwikkeling (fysiek en ruimtelijk)
<p>Kernopgaven regionale agenda & acties EPZ</p>	<p>1. Financiering</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opstellen en etaleren programma voor innovatie- en groeifinanciering. EPZ adviseert IQ bij opstellen en uitrollen fondsstrategie en speelt rol in etaleren (ambassadeursrol, rol naar triple helix netwerk). Daarbij valt ook te denken aan de ontwikkeling van aanpalende concepten zoals de NextOEM, Start up boot camp e.d. - vergroting van participatiefonds IQ. EPZ start lobby naar financiers participatiefonds voor aanvulling fonds tot een streefkapitaal van 100 miljoen euro. - Project & programma financiering: investeringsprogramma 2015-2020 De regio heeft afgelopen jaren uit het Europese fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en Pieken in de Delta substantiële bedragen ontvangen ter financiering van innovatie projecten en programma's. Opgave wordt om voor de periode 2015-2020 minimaal hetzelfde

Uitvoering	<p>investeringsbudget te regelen.</p> <p>2. Europa: meer geld uit Europa voor regio</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergroting aansluiting MKB op Europese trajecten (van bv kennisinstellingen). De EPZ zou enkele iconprojecten kunnen benoemen en deze verbinden aan de Europese Grand Societal Challenges om zodoende richting te geven aan de uitvoering en om de regio te etaleren. Te denken valt aan de KIC Health en de KIC Gezonde Voeding. - Vergroten support Rijk voor regio richting Europa. Innovatie en R&D Europeaniseren. De middelen voor de topsectoren komen ook grotendeels uit Europa. Het Rijksapparaat in Europa (PV, ministeries, Rijksdienst voor Ondernemerschapp) wordt centraal aangestuurd en is slecht verbonden met de regionale belangen. Opgave is het Rijk meer voor de regionale belangen in Europa te laten werken. EPZ start een lobby richting EZ voor het opstellen van een Europese regio agenda. - Opstellen lijst strategische onderzoeksfaciliteiten naar voorbeeld van de Nederlandse Roadmap Grootschalige onderzoeksfaciliteiten. Doel: permanente lobby bij Rijk en EU voor steun aan regionale initiatieven (zie bv Necen, HollandPTC, OYSTER). <p>3. Campusvorming</p> <ul style="list-style-type: none"> - Campuslocaties hebben baat bij massa en verbindingen. Het benoemen en etaleren door de EPZ van deze locaties kan een aanzuigende werking hebben voor partijen om er zich te vestigen. Daarnaast dragen de locaties bij aan het profiel van de regio.
	<ul style="list-style-type: none"> - Financiering: Programma financiering: InnovationQuarter, Investeringsprogramma 2015-2020: Steden, PZH, LDE. - Europa: PZH, LDE - Campussen: InnovationQuarter - Lobby Roadmap onderzoeksfaciliteiten: LDE - ;

Thema arbeidsmarkt & onderwijs	
Probleemomschrijving - opgave	<p>Voldoende aanwezigheid van goed gekwalificeerd personeel is een steeds belangrijker factor voor bedrijven bij het kiezen voor een vestigingsplaats. In verschillende sectoren in de regio worden de economische kansen belemmerd door onvoldoende aanbod van geschikt personeel op de lokale en regionale arbeidsmarkt, op alle opleidingsniveaus. Dit geldt voor specifieke kennisrichtingen en zowel op de korte als de lange termijn. Tegelijkertijd heeft de regio een hoog aantal werkzoekenden en een lage participatiegraad. Het arbeidsmarktbeleid in de regio is onder meer gericht op participatie van werkzoekenden, op verhoging van het opleidingsniveau van werkenden en scholieren en op een betere aansluiting tussen</p>

	<p>onderwijs en arbeidsmarkt.</p> <p>De regio kent een groot aantal regionale opleidingscentra, hogescholen en universiteiten en andere opleidingsinstituten. Het aanbod van opleidingen is breed en in veel gevallen overlappend. Onderwijsmiddelen worden hierdoor niet altijd efficiënt besteed. Meer regionale specialisatie kan leiden tot een hoogwaardiger onderwijsinfrastructuur.</p> <p>Tot slot wordt het aantrekken van internationaal talent voor de kennisinstellingen steeds belangrijker als gevolg van demografische veranderingen. Dat vraagt om een rode loper benadering richting deze doelgroep. Een ontwikkeling als on-line hoger onderwijs biedt kansen om toptalent aan te trekken.</p>
Ambitie & Doelen	<p>Het doel is:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een flexibel inzetbare, goed opgeleide beroepsbevolking met kennis en vaardigheden die aansluiten op de vraag uit de regionale clusters. - De arbeidsmarkt moet zodanig functioneren dat er voldoende mobiliteit van werknemers is tussen bedrijven en sectoren. - Een arbeidsmarktoffensief om de onderkant van de arbeidsmarkt te mobiliseren -> mkb in de stad.
Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> - Gerichtheid op zelfvoorzienendheid op lokaal niveau, bereikbaarheid onderwijslocaties (campussen) - Moeilijk bereikbare en benaderbare doelgroepen die langs de kant staan.
Bestaande initiatieven & partijen	<ul style="list-style-type: none"> - techniekpact Zuidwest Nederland, waaronder: techniekagenda Haaglanden, Regionaal Sectorplan Maritiem (Deltametaal) en Toptechniek in bedrijf. Regiovisie Rijnmond
Aanvullende opgaven EPZ	<ul style="list-style-type: none"> - Algemeen: bewaken regionale samenhang, identificeren van kansen voor regionale samenwerking en specialisatie, advisering aan bestaande initiatieven en partijen vanuit regionaal economisch perspectief, eenduidige regionale boodschap voor lobby naar Rijk - Concrete actie EPZ: bijeenkomst beleggen met directies MBO's om strategie duale opleidingen te bespreken - De WRR pleit in het rapport "Naar een Lerende Economie", voor het verder ontwikkelen van onderzoeks- en onderwijsinstellingen tot regionale kenniscentra die structureel verbonden zijn met hun omgeving. In lijn met WRR advies verdere ontwikkeling van het door de universiteiten ontwikkeld concept van 'Kenniserkplaatsen', die zich richten op de maatschappelijk thema's als: groene chemie, slimme en schone mobiliteit, veilige delta e.d.
Uitvoering	<ul style="list-style-type: none"> - MRDH, Steden, LDE.

Thema Basics:
connectiviteit, energie

Probleemomschrijving -
opgaven

Connectiviteit
De regio is de toegangspoort van de wereld naar Europa. Internationale

	<p>fysieke, digitale en organisatorische verbindingen zijn een levensader voor de regionale economie. Multimodale knooppunten moeten beter worden benut (Stedenbaanconcept). Fysieke verbindingen moeten beter worden benut en geoptimaliseerd, met name de bereikbaarheid van de centrumlocaties in het stedelijk gebied en de economische kernlocaties.</p>
Ambitie & Doelen	<p>Energie</p> <p>De regio is een grootafnemer van energie met de aanwezigheid van het grootste industriële complex van Europa, de glastuinbouw en een groot stedelijk gebied. De afhankelijkheid van fossiele energiedragers maakt de regionale economie kwetsbaar. De strategie dient erop gericht te zijn om een regionale economie te hebben die minder afhankelijk is van fossiele brandstoffen door in te zetten op alternatieven: wind, biobrandstoffen, geothermie, zon, restwarmte en efficiency verbeteringen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Duurzaam energiehuishouding: minder gebruik fossiel. - Inzet op energie besparing en een regionaal warmtenet. - Woon-werk locaties binnen 45 minuten bereikbaar in stedelijk gebied. - Internationale connectiviteit in alle modaliteiten minimaal vergelijkbaar met concurrerende regio's
Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> - Veel initiatieven - Financiering - NIMBY
Bestaande initiatieven	<ul style="list-style-type: none"> - BO MIRT (waaronder diverse MIRT-onderzoeken vanuit de Adaptieve Agenda Zuidelijke Randstad en doorvertaling nationaal energieakkoord) - Programmabureau Warmte-Koude Opslag
Aanvullende opgaven	<ul style="list-style-type: none"> - Concentratie van verstedelijking in concentratiegebieden. - Nadere inzet afhankelijk van uitkomsten MIRT-trajecten (Internationale connectiviteit).. - Organisatie en financiering van het koppelen warmtenetten
Uitvoering	<ul style="list-style-type: none"> - Zuidvleugelpartners, Programmabureau duurzame warmte en koude, in samenwerking met bedrijfsleven en kennisinstellingen